

den indtil videre som meningsløs. For det Tilfælde at man mulig maatte ville sige, at der turde være særlig Anledning til at sørge for, at Bøndergaardene ikke forvinde paa Fæstegodsjerne, eller rettere, at de paa disse ikke synke ned under en saadan Størrelse, som ellers anses som passende for Bøndergaardene som selvstændige, Udsbrugs af Middelsstørrelse, forudsat altsaa, siger jeg, at man skulde tro at kunne bygge Bestemmelser som de omtalte paa den Antagelse, at Udvidingen paa Fæstegaardene nu skulde gaa i en for Bøndergaardene og deres Størrelse udelæggende Retning, — skal jeg dog tillade mig at meddele det høie Thing, at de ganske vist hverken udtømmende eller fuldstændige Dølysninger, som i saa Henseende foreligge, gennem Meddelelser fra det statistiske Bureau, ingenlunde gaa i en Retning, der berettiger til en saadan Antagelse, men netop tale for, at Bøndergaardene ere bevarede i et ganske andet Forhold integre paa Fæstegodsjerne end, hvor Selveiendom hersker. Efter det statistiske Bureaus Meddelelser udgjorde den 1ste April 1860 Gjennemsnittstilliggendet af Hartkorn til Landets 48,509 Selveiergaarde omtrent $3\frac{1}{10}$ Tønder Hartkorn, hvoraf det vil ses, at Selveiergaardene i 1860 allerede vare komne ned til en Gjennemsnittstørrelse af omtrent Minimum af, hvad Lovgivningen bestemmer, at der skal blive tilbage ved en saadan Gaards Udstyking, nemlig 20 Tønder boniteret Jord til Tart 24, eller at med andre Ord, et meget stort Tal af dem var gaaet langt ned under denne Grændse, da et stort Tal som bestemt oversteg Grændsen. Gjennemsnittstilliggendet til Landets 5,794 Arvesæstegaarde var til samme Tid omtrent $4\frac{7}{10}$ Tønder Hartkorn, altsaa godt og vel 1 Tønde Hartkorn mere end Selveiergaardenes, hvilket viser, at Arvesæstebaandet har hidraget ikke lidet til at bevare Gaardene i deres oprindelige Størrelse. Endelig var Gjennemsnittstilliggendet til Landets 14,387 Fæstegaarde dengang $5\frac{1}{10}$ Tønder Hartkorn. Jeg tror, at disse Tal indeholde et fuldkomment tilstrækkeligt Bevis for, at Gaardene paa Fæstegodsjet have bevaret sig mere integre og ikke ere undergaaede en saa gennemgribende Udstyking som paa Selveiergodsjet, og det forekommer mig altsaa ogsaa,

at der ikke herfra kan hentes nogenfomhelst Grund til nu at ville sætte Fæstegaardene i saa Henseende under en skarpere Tvang end Selveiergaardene. Dersom man mod de Dølysninger, som jeg har meddelt, maatte ville erindre, at de ligge temmelig langt tilbage i Tiden, og at det navnlig skulde være ved Salg af Gaarde, at der forbeholdes eller frastrages en stor Del af Tilliggendet, saa skal jeg tillade mig at bemærke — en Bemærkning, som iøvrigt fuldstaaet kan finde Anvendelse under en følgende Paragraf —, at efter Meddelelser fra det statistiske Bureau om de Salg af Fæstegaarde, som have fundet Sted i Aarene fra 1860 til 1867 inklusive, i hvilke Meddelelser der findes angivet baade Antallet af Gaardene og disse Tilliggende i Hartkorn, varierer Gjennemsnittstørrelsen af de solgte Gaarde i de forskellige Aar fra $4\frac{1}{10}$ til $5\frac{1}{10}$ Tønder Hartkorn, og Gjennemsnittet for alle 8 Aar er altsaa $5\frac{4}{10}$ Tønder Hartkorn. Jeg tror, at dette fuldstændigen godtgjør, at Godseierne heller ikke ved Salget af Fæstegaarde til Selveiendom i noget stort Maal kunne have brugt eller, om man maaste vil kalde det saa, misbrugt deres Ret til at frastrage større Dele fra Gaardene. — Naar man paa den anden Side synes at have næret Frygt for, at Godseierne i stort Maal skulde have benyttet og for Fremtiden ogsaa vilde benytte deres Ret til gennem en Omfordeling eller gennem særlige Bevillinger, hvortil Afgangen jo endnu i dette Dieblif staar dem aaben, at sammenlægge i stort Maal, saa maa jeg meget beklage, at der ikke til Gjendrivelse heraf findes tilstrækkelige Dølysninger — idetmindste ikke saadanne, der have været tilgængelige for mig — om, i hvilket Maal Godseierne hidtil have søgt at forøge deres Fæstegaardes Tilliggende. Der findes nemlig vel en Meddelelse fra det statistiske Bureau om Antallet af Jordbrugene her i Landet paa over 12 Tønder Hartkorn, fordelt henholdsvis paa Selveiergaarde, Arvesæstegaarde og Fæstegaarde, men, da der herved under Selveiergaardene tillige er medregnet Hovedgaardene, saa er Materialet, saaledes som det har foreligget for mig, som sagt, ikke fuldstændig tilstrækkeligt. Selve det Kvantum